

A. STARŠÍ ČESKÉ SLOVNÍKÁŘSTVÍ

I. Zdroje českého slovníkářství:

Chronologie:

Data	Období	Charakteristika
1050-1300	předklasické	(glosy)
1301-1350	raně klasické	(první významné památky)
1351-1380	karlovské	(1. vrchol – Klaret)
1381-1410	předhusitské	(Klaretovi následovníci)
1414-1450	husitské	(biblické slovníky- „mamotreky“)
1451-1500	pohusitské	sklonek rukopisné produkce
1501-1620	humanistické	2. vrchol slovníkářské produkce

1. Zárodky slovníků: glosy a glosování (od předklasického období):

1.1 počáteční období: při převodu z jazyka posvátného do jazyka profánního (světského, nenáboženského, všedního)

- zpočátku vedle českých i staroslověnské
- první české prvky v českých (nejč. latinských) textech: *bohemika* (glosy *Svatořehořské*, glosy *Jagičovy – Vídeňské*, *Chronica Bohemorum* - Kosmas)
- zpočátku vnímáno jako textová/jazyková „nepravost“ (zpočátku dokonce též znesvěcující); např. *přípisky svatojiřské* z konce 13. století: jeptišky si v latinském zpěvníku, antifonáři, vypořádávají účty se svými pánskými protějšky)
- ve 13. století se ale už glosy vymaňují ze „zajetí posvátnosti“: na cestě ke slovníkům = roslináře; např. *Rostlinář olomoucký* (konec 13. století); ale i později

1.2 pozdní období: např. výkladový slovník *Mater verborum*; překlady vět: *Homiliář opatovický*, *Tůlec svatého Bonaventury*

1.21 integrace glos do textu, jejich počestřování (funkce konektorů)

1.22 na ústupu: 14. století; domácí kořeny slovtvorby: na modelu slovníku kroniky tzv. *Dalimila*:

- a) čeština už není metajazykem jako u *Alexandreis*, ale inherentní součástí sdělení
- b) etymologický přístup (např. výklady jmen místních z osobních)
- c) směr k raně klasickému období

II. **Středověké slovníkářství aneb Klaret a jeho družina** (karolínská doba česká i její pozdější reflexe)

1. Klaret a jeho lexikologický projekt (k pol. 14. století):
  - 3 rukopisy s českými glosami: astronomie, hádanky a záhady, příklady (hlavně pro kazatele)
  - *Glosář* (základní dílo), *Vokabulář*, návazně *Bohemarius/ Bohemář* aj.
2. Klaretovská tradice:
  - vydávání slovníků pokračuje (ale už u Klareta neologismy: *bohla* = *bolenie hlavy*, *nasva* = zádušní akt, záduší, prosba za mrtvé (*památka na svaté, na pomáhanie svatých, nasvátnost* = posvátná oběť? Gb; ale pro rostlinu Klaret: *bolehlávek*)
  - spolupracovali i Karel IV. a Arnošt z Pardubic?
  - Václav Flajšhans: *Klaret a jeho družina* (edice slovníků)
3. postklaretovská produkce sklonku středověku: doba předhusitská a husitská:
  - a) 1351-1380 *Bohemarius minor, Nomenclator (Kapitulní slovník)*, latinsko-český slovníček v rukopise svatovítském (autor současně Klaretovým)
  - b) 1381-1410 nový *Nomenclator*, slovníčky v *Kodexu Vodňanském*, latinsko-český *Vokabulář*
  - c) 1411- 1450 latinsko český slovník (*Ostřihomský* - největší dílo středověku), latinsko-německo-český slovník (za lat. slovníkem *Catholicon*), latinsko český *Velešínův slovník*
  - d) 1451-1500 *Klementinský slovník* (lat.-čes.), *slovník Jana Holubáře* (lat.-něm.-čes.) lat.-čes.slovník *Slovník Rokycanův*: synonymický; vydán na paměť Rokycanovu
- 3.1 samostatné skupiny:
  - a) rostlináře (srov. též výše)
  - b) mamotreky:
    - počátek 15.století: *Klementinský*, lokální: *Břevnovský*
    - největší: *Kapitulní* (k celé bibli), další v *Univerzitní* knihovně (nejrozsáhlejší)
    - více středem zájmu menší překladové slovníky/ mamotreky: *Menčíkův zlomek, Trhovosvinenský...*
  - c) výklady: Nového zákona, hebrejských jmen; mladší *Výklad krumlovský*: největší středověký biblický slovník lat.-čes. (aj.)

III. Slovníkářství raného novověku (pohusitská a humanistická doba)

1. Vokabulář Jana Vodňanského – *Lactifer* (první tištěný slovník, 1511)
2. slovníkářství za humanismu:
  - 2.1 Zikmund Hrubý z Jelení = vrcholný zjev českého slovníkářství 1. poloviny 16. století
    - původně lat.-něm.-česky pro Ladislava Pohrobka
    - 1531 *Lexicon Symphonon*: vícejazyčně – též vlašsky, francouzsky...
    - význam slovanských jazyků (blízké řečtině, latině i germán. jazykům): konstrukce slovanštiny; koncepce celoevropské příbuznosti
  - 2.2 Tomáš Rešel z Jindřichova Hradce (1560): čes., lat. a něm.; dedikace Vilémovi z Rožmberka
3. dílo Daniela Adama z Veleslavína: vyvrcholení lexikografie 16.stol.; české výrazy na 1. místě
  - 3.1 *Nomenclator quadrilingvis* (1598), čes.-něm.-lat., doplněn řecky
  - 3.2 *Silva quadrilingvis...* (1598)
4. od humanismu k počátkům barokních slovníků: 16. – 17. století

- 4.1 Petr Kodicek z Tulechova: *Vokabulář* (1546, ale dále: 1586 Veleslavín, 1707, poslední vydání: 1776): tematicky řazený soupis slov (nomenklator lat. – něm. - čes.)
- 4.2 Matouš Benešovský - Philonomus: *Knížka slov českých vyložených, odkud svůj počátek mají, totiž jaký jest jejich rozum* (1587)
- 4.3 Petr Lodeckerer: *slovník sedmi jazyků* (lat., ital., dalmat., čes., pol., něm.): 1605 (reakce na projekt F. Vrančice: 1595 v Benátkách: místo češ. a pol. je zde maďar.; obd. již 1592 H. Megiser ve Štýrském Hradci; komplex potom: k „širším“ slovníkům jazyků světa!)

B. SLOVNÍKÁŘSTVÍ V 17. STOLETÍ

Jan Ámos Komenský a jeho slovníkářské dílo:

5.1 *Tesaurus linguae Bohemicae* (shořel v Lešně 1556)

- - pokračování lexikografického úsilí v humanismu; dílo osobnosti stojící na hranici mezi renesancí a barokem: latinsko-český a česko-latinský slovník (česky *Poklad českého jazyka*)
- synchronní a diachronní pohled propojení lexikální a gramatické složky
- soubor frazeologie (aj.)

5.2 sbírka přísloví a rčení *Moudrost starých Čechů za zrcadlo vystavená potomkům*, později (roku 1849) vydaná společně s *Didaktikou českou*

5.3 ke slovníkářské vývojové linii:

- dvě práce určené pro výuku jazyků:
- *Dvěře jazyků odevřené* (*Janua linguarum reserata*, 1631); 1669 vydal *Janua linguarum reserva...* Steyer (sic!)
- *Orbis sensualium pictus* (1658)

Václav Jan Rosa:

- *Tesaurus linguae Bohemicae*; zahrnut v Jungmannově slovníku! (koupí rukopisu zprostředkoval Jungmannovi Dobrovský, ač jinak k Rosovi kritický!)
- „*V různosti jazyků ukázal všemohoucí svou sílu!*“ (Rosa: *Čechořečnost*)
- materiálově i metodicky hodnotný slovník z druhé poloviny 17. století
- autor na něm pracoval (podle vlastních slov) přes třicet let
- zůstal v rukopise (tři rukopisné exempláře + elektronický prepis Rosova slovníku)
- abecedně řazený Thesaurus (30-40 tisíc hesel uspořádaných na principu etymologických hnízd)
- formálně trojjazyčný česko-latinsko-německý slovník; ve skutečnosti však už zakládá linii směřující k jednojazyčnému výkladovému slovníku národního jazyka
- zatímco Veleslavín se ve svých slovnících ještě neoprostil od dominance latiny, Rosa se v důvěře v český jazyk dostává dále: latina a němčina se v jeho slovníku posouvají do funkce pomocníka při výkladu slov českých
- v centru pozornosti čeština: její sémantika, etymologické a slovo tvorné souvislosti a také poprvé gramatika

C. SLOVNÍKY 18. STOLETÍ; POČÁTEK STOLETÍ 19. (nástup obrozeneckého slovníkářství)

- největší rozmach slovníkářství byl v období obrozeneckém
- snaha bylo rozšířit funkční rozsah češtiny na úroveň všestranně „výkonného“ moderního jazyka
- nebývalý zájem o slovní zásobu
- tvorba řady slovníkových děl (ne vždy kvalitních, vlna nevhodného neologizování, nadbytečné historizování a slavizování češtiny...)

Kašpar Zachariáš Vusín

- pražský nakladatel a knihkupec
- *Dictionarium von dreien Sprachen, Teutsch, Lateinisch und Böhmisch*
  - trojdílný německo-latinsko-český slovník
  - opakovaně vydávaný (1700 – 1706, 1722 – 1729, 3. vyd. pod názvem *Lexicon Tripartitum ...*, 1742)
  - slovník byl neoprávněně kritizován za puristické neologizování (několik málo novotvarů je jen v německo-české části, kde slouží jako ekvivalenty německých hesel)

Jan František Josef Ryvola

- *Slovář český* (1705, 1716)
  - silně poznamenán neologizujícími tendencemi (nešťastně doplňován)
  - v předmluvě oslovuje čtenáře:
„*A jestli se nelíbí Slovář,/ať je z tebe lepší kovář,/ na ostro slova ukovej,/ budeš mít potah hotovej./ Jestli lépe neumíš/ a těm slovům nerozumíš,/ styd' se,/ pokudž se vysmíváš,/ neb jim mnoho cti ujímáš. Raději co zlatou kytku/ hled' ten Slovář míti v příbytku,/ každý den čti z něho pilně,/ a starej se o to silně,/ aby řeč ta naše česká/ byla k vyslovení hezká/ ...*“

Jan Karel Rohn

- *Nomenclator* (1764)
  - čtyřdílný slovník
  - také tento slovník silně poznamenán umělým tvořením slov bez opory v jazykovém úzu

Václav Wiedemann

- první profesor češtiny na vojenské akademii ve Vídeňském Novém Městě
- *Neuerfasstes deutsches und böhmisches Wörterbuch* (1768)
  - značně neúplný slovník, ale vyhnul se nadměrnému neologizování

Karel Ignác Thám

- známý autor obran české řeči
- český spisovatel a překladatel
- jeho slovníky přinesly velké množství neústrojných novotvarů (opět dost nešťastně)
- *Deutsch-böhmisches Nationallexikon* (1788 a další vyd.)

František Jan Tomsa

- nadaný jazykovědec

- český spisovatel a publicista, editor gramatických a lexikografických děl a spisů českých autorů a překladatel z němčiny
- jeho slovníky byly velkým přínosem pro českou lexikografii (kvalitní)
- svou slovníkářskou činnost opíral mj. o živý jazyk z rodného Turnovska
  - a) malý německo-český slovník z roku 1789
  - b) především *Vollständiges Wörterbuch der böhmischen, deutschen und lateinischen Sprache* (1791; podklady + předmluva o tvoření slov: Josef Dobrovský)...

Jiří Palkovič

- *Böhmisch-deutsch-lateinisches Wörterbuch* (1820)
  - ve slovníku použit i slovní materiál slovenský (zejména ze sběru Jiřího Ribaye a Štěpána Lešky)

Josef Dobrovský

- kněz, český filolog, historik
- zakladatel slavistiky v českých zemích
- kritický postoj k neologizujícím snahám
- lexikografické dílo:
  1. na cestě ke slovníku: popis pravidel české slovtvorby (*Die Bildsamkeit der slawischen Sprache an der Bildung der Substantive und Adjektive in der böhmischen Sprache dargestellt*, 1799); tato práce ovlivnila českou lexikografii více než dále uvedený slovník (zvláště ve II. generaci ČNO)
  2. vlastní slovníkářská práce: *Deutsch-böhmisches Wörterbuch (Německo-český slovník; I. 1802, II. 1821)*: poprvé (nadlouho jako jediný) zásada zachycovat pouze slova reálně doložená v mluveném úzu nebo v literatuře...
    - podklady pro svou práci cíleně shromažďoval od roku 1797 (sbírka slov Jana Josefa Zeberera, materiály Josefa Valentina Zlobického aj.)
    - dosavadní lexikografickou tradici dobře znal (přehled českého slovníkářství od dob Veleslavínových v prvním díle slovníku)
    - studoval i rukopisné slovníky ze 14. a 15. století (inicioval edici, realizovanou v r. 1833 Václavem Hankou: *Zbírka nejdávnějších slovníků*)
    - přípravné práce na slovníku také: Štěpán Leška, Vojtěch Nejedlý, František Martin Pelel, Antonín Jaroslav Puchmajer, Jiří Ribay, František Jan Tomsa; Puchmajerovi svěřil Dobrovský i realizaci druhého dílu slovníku (finální korektury 2. dílu po Puchmajerově smrti provedl Václav Hanka)
    - kritický postoj k pokusům obohacovat češtinu umělými a (většinou chybně tvořenými) neologismy; spíš rozšiřování (spisovné) slovní zásoby z jiných slovanských jazyků nebo z dialektů

D. LEXIKOGRAFICKÉ DÍLO JOSEFA JUNGMANNA A JEHO NÁSLEDOVNÍKŮ
(do konce 19. století)

Obrozenecké lexikografické ambice však v plné míře naplnilo až dílo *Josefa Jungmanna*, vůdčí osobnosti druhé generace národního obrození...

1. plán rozvoje českého jazyka v plném stylovém rozrůznění:

1.1 v první řadě rozšíření a stabilizaci slovní zásoby

1.2 vytvořit velké shrnující lexikografické dílo (důstojně reprezentovat národní jazyk):

1.21 pětidílný *Slovník česko-německý* Josefa Jungmanna

- příprava slovníku od roku 1815
- na konci roku 1833 dílo připraveno do tisku
- vycházel v letech 1834-39
- slovník abecední
- řada přispěvatelů, zejména Antonín Marek
- cíl:
- shrnout veškerou známou slovní zásobu (slova jazyka starého i nového, mluveného i psaného, slova neutrální i rozličně příznaková, apelativa i vlastní jména; v případě potřeby i obrozenecké neologismy)
- význam:
- základy novodobé spisovné češtiny
- přímý předstupeň novodobé jednojazyčné výkladové lexikografie
- podle názvu překladový, ve skutečnosti už však má charakter popisného výkladového slovníku češtiny (němčina v něm slouží především jako nástroj k výkladu sémantiky českých ekvivalentů)

František Ladislav Čelakovský

- měl slovní zásobu slovníku Jungmannova převést do slovníku uspořádaného podle kořenů
- nerealizováno; ale vydal: *Dodavky ke Slovníku Josefa Jungmanna* (60 stran/1851; v úvodu vyzval veřejnost k pokračování ve sběru slovní zásoby)

Ve druhé polovině 19. století:

- řada menších (prakticky zaměřených) dvojjazyčných slovníčků
- po celé 19. století snahy terminologické (zahrnoval je však již Jungmannův slovník)
- pozdní následovník Jungmanna:

František Štěpán Kott (1825 - 1915):

- český středoškolský pedagog, lexikograf a překladatel z latiny
- působil v Jindřichově Hradci, Jičíně, Olomouci a Praze
- v Jičíně založil soukromou vyšší dívčí školu

Dílo:

- *Česko-německý slovník zvláště grammaticko-fraseologický*, 1878–1893
- *Příspěvky k česko-německému slovníku zvláště grammaticko-fraseologickému*, 1896–1897

Kritika:

- neuspořádané (dodatky řadí samostatně, je tu příliš mnoho doplnění a nově řazených souborů)
- nicméně: největší slovníkové dílo po Jungmannovi

E. LEXIKOGRAFICKÁ TVORBA 20. STOLETÍ

- kvantitativní a kvalitativní rozmach české lexikografie
- značná diferenciacie (doposud v podstatě jednotný proud):
  - a) moderní jednojazyčný výkladový slovník češtiny

- b) specializovaná lexikografická díla: slovníky diachronní, slovníky vymezené lingvistickou subdisciplínou (frazologické, onomastické, terminologické) apod. (slovníky specializované)

I. jednojazyčný výkladový slovník češtiny

1. **Příruční slovník jazyka českého** (PSJČ, vycházel v letech 1935-1957 v osmi dílech a devíti svazcích; obsahuje 250 000 hesel):

a) první velký jednojazyčný výkladový slovník češtiny

- první dokončený slovník tohoto typu ve slovanském světě
- čeština (jako mateřština národa žijícího ve vlastním státě): relativně stabilizovaný jazyk (bez ambicí dotvářet slovní zásobu či uměle předjímat její další vývoj... ještě u Jungmanna)
- snaha podat co nejkompaktnější popis synchronního stavu lexika (diachronní pohled: **Jan Gebauer**, *Slovník staročeský* od počátku století - doména historické lexikografie)
- ke stabilizaci funkčního stylového rozvrstvení lexikonu

b) nikoliv kodifikační: vědecký deskriptivní slovník

- přesto především k upevnění slovní zásoby spisovné
- snaha o ujasnění hranic spisovnosti/nespisovnosti
- první rozsáhlejší pokus o stylistickou klasifikaci lexikálních jednotek
- materiálově založen na vlastní excerpci.

c) redakce: Oldřich Hujer, **Emil Smetánka**, **Miloš Weingart**, později též **Bohuslav Havránek**, **Vladimír Šmilauer** a Alois Získal

2. paralelně s přípravou PSJČ (autorsky, koncepčně a materiálově nezávisle): menší výkladový slovník (příručka pro širší veřejnost):

- Pavel Váša, **František Trávníček**: *Slovník jazyka českého pravopisný, kulturní a frazeologický* (1935-37; později *Slovník jazyka českého*).
- původně dvojsvazkový slovník; od II. vydání (1941) jednosvazkový
- řazen abecedně
- především materiál literární, pozornost však i nejdůležitější terminologii (ale dost poznamenán puristickým poučováním – návaznost na koncepci redakce časopisu *Naše řeč*)

3. Cesta české lexikografie k modernímu jednojazyčnému výkladovému slovníku (prozatím – srov. plány ÚČNK!) vyvrcholila v *Slovníku spisovného jazyka českého* (SSJČ, 1960-71/ 4 svazky; znovu 1989/ 8 svazků):

3.1 kontinuálně navázal na PSJČ:

- a) promyšlenější a účelnější výběr pojmenování
- b) vnitřní koordinace zpracování hesel
- c) důraz na systémové pojetí slovní zásoby

3.2 redakce: vedená **Bohuslavem Havránkem**; dále: **Jaromír Bělič**, Miloš Helcl, **Alois Jedlička**, Václav Křístek a **František Trávníček**

3.3 první kodifikační slovník češtiny (lexikální, ortografické, ortoepické i gramatické normy):

- vedle popisu spisovné slovní zásoby zachycoval také slova (v době vydání) nespisovná
- rozvinul, prohloubil a zdokonalil lexikografické postupy PSJČ
- zavedl řadu inovací (např. zachycení slovesných vazeb, vidových opozic, usouvztažnění lexikálních jednotek v rámci synonymie a zčásti i antonymie, zapojení informace o původu přejatých slov).

4. Řadu výkladových slovníků češtiny 20. století završil: ***Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*** (SSČ, 1978, druhé a upravené vydání 1994, třetí vydání/ s drobnými úpravami/ 2003)
  - 4.1 prototyp výkladového slovníku menšího rozsahu
    - určen pro praktickou potřebu uživatelů
    - odpovídá účelu: výběrem materiálu, zpracováním...
  - 4.2 kodifikačním statut (zejména od 2. vydání z roku 1994; v 1. vydání slovník poněkud předběhl dobovou kodifikaci posunem některých hovorových jevů na ose spisovnost-nespisovnost)
  - 4.3 autorský kolektiv pod hlavní redakcí **Josefa Filipce, Františka Daneše**, Jaroslava Machače (1.vyd.) a Vladimíra Mejstříka (2.vyd.)
    - slovník jednosvazkový
  - 4.4 typ lexikonu:
    - (rozsahem i obsahem) pasivní slovní zásoba středoškolsky vzdělaného člověku (cca 50 000 jednotek)
    - slovní zásoba od roku 1945 (s ohledem na období první republiky)
    - eliminuje slova starší klasické literatury
    - omezuje také slova teritoriálně nebo sociálně specifická
    - zvláštní péče dubletám a variantám, které jsou součástí živého úzu

II. speciální slovníky

1. od přelomu 19. a 20. století: diachronní lexikografie:
    - hodnotné (nedokončené) dílo **Jana Gebauera**: *Slovník staročeský* (1903-1904, v novém vydání 1970)
    - novodobější pokračování: *Staročeský slovník* (od roku 1968 Ústav pro jazyk český ČSAV, dnes AV ČR)
    - pro vysokoškolské potřeby: např. *Malý staročeský slovník* (1979) od **J. Běliče**, A. Kamiše a K. Kučery...
  2. zejména ve druhé polovině 20. století etymologická lexikografie:
    - spjata s diachronním pohledem na češtinu
    - např.:
      - *Etymologický slovník jazyka českého* (1952) od J. Holuba a **F. Kopečného**
      - *Stručný etymologický slovník jazyka českého se zvláštním zřetelem k slovům kulturním a cizím* (1967, 2. vyd. 1978) od J. Holuba a S. Lyera
      - *Etymologický slovník jazyka českého a slovenského* (1957; později jen jazyka českého; fotoreprint nově vydán i po roce 1990) od **Václava Machka**: slova slovanského původu, též reflexe nářečí
      - nověji např. *Český etymologický slovník* (2000) od J. Rejzka (slova od původu slovanská i přejatá).
-
3. slovníky specializované na teritoriálně, sociálně nebo jinak vymezenou část slovní zásoby:
    - 3.1 teritoriální nářečí:
      - 3.11 nářeční lexikografie:
        - a) V 19. století (od gebauerovského období) (především) rozsáhlý lexikon: **František Bartoš**: *Dialektický slovník moravský* (1906)
        - b) řada podobných slovníků vyšla v průběhu 20. století (např. Hruškův aj.)
        - c) ke konci 20. století slovníky J. Bachmannové, Z. Sochové, Z. Holuba aj.
-

3.12 celonárodní popis nářeční slovní zásoby s reflexí vývojové dynamiky lexika mluvené češtiny podávají první tři svazky neslovníkového díla: Balhar, J., Jančák, P. a kol. *Český jazykový atlas* (1992, 1997, 1999); další svazky (4 a 5) jsou věnovány jiným rovinám jazyka.

3.2 sociolekty:

- a) soustavnější lexikografické zachycení slangů od 2. poloviny 20. století
- celoživotní dílo Jaroslava Hubáčka (např. *Malý slovník českých slangů*, 1988 aj.)
  - studium lexikálního bohatství českých slangů: **Lumír Klimeš**
  - v současnosti ve slovenském prostředí: Pavol Odaloš

4. slovníky cizích slov: od poloviny 20. století

4.1 nejrozsáhlejší a dosud metodologicky nejkvalitnější z nich je *Akademický slovník cizích slov* (1995, 1997) Věra Petráčková, **Jiří Kraus** a kol.

- jednojazyčný výkladový slovník, 100 000 významů přejatých slov užívaných v současné češtině

- v přepracovaném a rozšířeném vydání: 2005, *Nový akademický slovník cizích slov*

4.2 známý je i *Slovník cizích slov Lumíra Klimeše...* (vyšel nově i po roce 1990)

5. lexikografie onomastická: hlavně od poloviny 20. století:

5.1 zachycení toponym: **Antonín Profous**, *Místní jména v Čechách, jejich vznik, původní význam a změny* (1947-57)

5.2 paralelně (materiál z Moravy a Slezska): L. Hosák a R. Šrámek, *Místní jména na Moravě a ve Slezsku*

5.3 souhrnně (zeměpisná jména): I. Lutterer, R. Šrámek, *Zeměpisná jména v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Slovník vybraných zeměpisných jmen s výkladem jejich původu a historického vývoje* (1997)

5.4 od konce 20. století zejména anoikonyma (pomístním jména; výzkum ale hlavně od 60. let 20. století; např. L. Olivová-Nezbedová a její následovníci)...

5. slovníky frazeologické:

5.1 *Slovník české frazeologie a idiomatiky* (SČFI) - pod redakčním vedením **F. Čermáka**, J. Hronka a J. Macháče:

- popis oblasti české frazeologie a idiomatiky v relativní typologické úplnosti

- výběr frazémů se však programově omezuje pouze na současný jazyk (tj. opírá se o materiál z 2. poloviny 20. století)

- SČFI zpracován podle jednotné koncepce a metodiky, každý díl je však v podstatě autonomním slovníkem zaměřeným na určitý strukturně a funkčně vymezený typ frazémů/idiomů

5.2 srov. další práce starší i novější (Zaorálek, J.: *Lidová rčení*, pokusy o popis parémií apod.)

6. na principu onomaziologickém: slovníky pojmové a synonymické (*Český slovník věcný a synonymický*, ČSVS; nedokončen)

7. slovníky řazené na principu frekvenčním:

- kompendium: **Jaroslav Jelínek – Josef Václav Bečka – Marie Těšitelová**: *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce* (1961)

- významný pokrok - na konci 20. století korpusová lingvistika: *Frekvenční slovník češtiny* (2004); autorským kolektiv pod vedením **Františka Čermáka** a Michala Křena...
-

8. speciální metoda řazení materiálu: např. slovníky retrogradní: **Marie Těšitelová – Jan Petr** – Jan Králík: *Retrogradní slovník současné češtiny* (1986)
-

POUŽITÁ LITERATURA:

HLADKÁ, Zdeňka. České slovníkářství na cestě k jednojazyčnému výkladovému slovníku. *Naše řeč*. ISSN 0027-8203, 2005, vol. 88, no. 3, s. 140-159.

HLADKÁ, Zdeňka. *Kapitoly z dějin české jazykové bohemistiky*. Praha: Academia, 2007. s. 164-198.

MARVAN, Jiří: *Starší české slovníkářství*. UK – Karolinum, Praha 2007

Elektronické zdroje (např.):

http://209.85.135.132/search?q=cache:2PhafHK1PxAJ:www.phil.muni.cz/cest/lide/hladka/CJA014_Tradice.rtf+josef+dobrovsk%C3%BD+die+bildsamkeit&cd=3&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&lr=lang_cs [citováno 2010-03-05]